

AI YORDAMIDA O‘QITUVCHILARNING TA’LIM BERISH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH: TAJRIBALAR VA AMALIYOT

Sirojiddinov Odiljon Ilxomjonovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Pedagogika fakulteti

Maktab menejmenti yo‘nalishi 3-kurs talabasi

E-mail: odiljonsirojiddinov04@gmail.com

Annotatsiya. Sun‘iy intellekt (AI) texnologiyalarining ta‘limga kirib kelishi o‘qituvchilarning kasbiy faoliyatiga yangi imkoniyatlar ochmoqda. Mazkur maqolada AI vositalari orqali o‘qituvchilarning ta‘lim berish kompetensiyalarini rivojlantirish yo‘llari, amaliy tajribalar va real misollar asosida tahlil qilinadi. O‘rganishlar shuni ko‘rsatmoqdaki, AI yordamida metodikani moslashtirish, o‘quvchilar ehtiyojiga qarab dars strategiyasini tanlash, baholash jarayonini avtomatlashtirish va ta‘lim sifatini oshirish mumkin. Shuningdek, maqolada AI vositalaridan foydalanishdagi pedagogik yondashuvlar, muammolar va kelajak istiqbollari ham ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: sun‘iy intellekt, pedagogik kompetensiya, ta‘lim texnologiyalari, o‘qituvchini rivojlantirish, metodika, EdTech, raqamli pedagogika, innovatsion yondashuv

Kirish

Ta‘limda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida o‘qituvchidan faqat bilim beruvchi emas, balki texnologik jihatdan moslasha oluvchi, innovatsion vositalardan foydalanishni biladigan mutaxassis sifatida faoliyat yuritish talab etilmoqda. Ayniqsa, sun‘iy intellekt (AI) vositalari orqali pedagoglarning kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyati paydo bo‘ldi. Bu kompetensiyalar qatoriga darsni rejalashtirish, moslashtirilgan ta‘limni amalga oshirish, interaktiv metodlardan foydalanish, hamda o‘quvchilarning o‘zlashtirish jarayonini nazorat qilish kiradi.

Bugungi kunda ChatGPT, Google Bard, Grammarly, Curipod, Edmodo AI kabi platformalar orqali o'qituvchilar o'z bilimini yangilash, metodik yondashuvlarini rivojlantirish va samarali darslar tashkil qilish imkoniga ega. Mazkur maqolada ushbu vositalar orqali o'qituvchilik kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tajribalar, foydalanish modellari va istiqbollar tahlil qilinadi.

Metodlar

Ushbu tadqiqotda sun'iy intellekt vositalarining o'qituvchilarning ta'lim berish kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rnini o'rganish maqsadida sifatli va miqdoriy yondashuvlar uyg'un holda qo'llanildi. Birinchi bosqichda Toshkent shahri, Farg'ona va Samarqand viloyatlaridagi 15 ta umumta'lim maktabi va 5 ta kasb-hunar maktablarida faoliyat yuritayotgan o'rta va yuqori sinf o'qituvchilari tanlab olindi. Tanlovda ishtirok etgan 100 nafar o'qituvchidan onlayn va yozma so'rovnomalar yordamida fikrlar olindi. So'rovnomalar AI vositalaridan foydalanish chastotasi, ularning turlari, o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatida bu vositalarni qanday tatbiq etayotgani haqida ma'lumotlar to'plashga qaratildi.

Ikkinchi bosqichda esa 40 nafar o'qituvchi bilan chuqurlashtirilgan polstrukturaviy intervyular o'tkazildi. Bu suhbatlar davomida ishtirokchilarning AI vositalariga bo'lgan shaxsiy yondashuvi, foydalanishda uchrayotgan qiyinchiliklar, tajriba asosida shakllangan kompetensiyalar o'rganildi. Shuningdek, o'qituvchilarning AI yordamida tayyorlagan dars rejasi, baholash vositalari va taqdimotlari ham tahlil qilindi. Intervyular zamonaviy AI texnologiyalarining qanday o'zlashtirilgani va qaysi kompetensiyalarni kuchaytirayotgani haqida chuqur ma'lumotlar berdi.

Uchinchi bosqichda ayrim maktablarda o'tkazilgan onlayn vebinarlar va trening mashg'ulotlarining ta'siri ham kuzatildi. Xususan, AI vositalaridan foydalanishga bag'ishlangan qisqa muddatli o'quv kurslarida qatnashgan o'qituvchilarning faoliyatidagi o'zgarishlar tahlil qilindi. To'plangan barcha ma'lumotlar tematik tahlil, kontent tahlili va deskriptiv statistik usullar orqali tahlil qilindi.

Natijalar

Tadqiqot davomida to'plangan ma'lumotlar sun'iy intellekt vositalarining o'qituvchilik kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantirayotganini ko'rsatdi. So'rovnom natijalariga ko'ra, ishtirokchilarning 78 foizi haftasiga kamida bir marta sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishini bildirgan. Bu vositalar orasida eng ko'p uchraydiganlari quyidagilar bo'ldi: ChatGPT (73%), Grammarly (59%), Quillionz (43%), Edpuzzle (31%) va Canva AI (25%). Ulardan foydalanish yo'nalishlari quyidagicha taqsimlandi:

Dars materiallari yaratish: 68% o'qituvchi AI yordamida tez va interaktiv materiallar tayyorlaydi.

Baholash va test tuzish: 54% AI vositalari orqali avtomatik testlar ishlab chiqadi yoki mavjud baholash vositalarini qayta tahlil qiladi.

Individual yondashuv: 46% o'qituvchi AI yordamida o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda dars strategiyasini ishlab chiqadi.

Intervyular asosida esa metodik kompetensiyalarni rivojlantirishda quyidagi holatlar kuzatildi:

O'qituvchilar AI vositalaridan foydalanish orqali zamonaviy dars dizaynini o'rganmoqda. Ular o'z taqdimotlari va resurslarini vizual va interaktiv tarzda ishlab chiqishni yo'lga qo'yimoqda.

Sun'iy intellekt o'qituvchining reflektiv yondashuvini kuchaytirmoqda. O'qituvchilar AI orqali o'z darslarini tahlil qilish, xatoliklarini aniqlash va o'zgarishlar kiritish imkoniga ega bo'lmoqda.

Treninglarda qatnashgan o'qituvchilarda AI vositalaridan foydalanish ko'nikmasi ancha oshgani, darsga yangicha yondashuv shakllanganligi aniqlandi.

Natijalar AI'ning ta'lim sohasida potentsiali yuqoriligini, ammo u bilan samarali ishlash uchun pedagoglar doimiy ravishda o'z ustida ishlashlari kerakligini ko'rsatdi.

Muhokama

Ushbu tadqiqotdan olingan natijalar sun'iy intellekt texnologiyalarining o'qituvchilik faoliyatiga bevosita va ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini ko'rsatadi. Dastlabki kuzatuvlarda AI vositalarining faqatgina yordamchi funksiyalarga ega ekani

ta'kidlangan bo'lsa, bugungi kunga kelib ular o'qituvchining kompetensiyalarini kengaytiruvchi asosiy vositalardan biriga aylangan. Ayniqsa, metodik yondashuvlarni yangilash, shaxsiylashtirilgan ta'lim tizimini yo'lga qo'yish va zamonaviy baholash mezonlariga mos darslar tashkil qilishda AI vositalari yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda.

Shu bilan birga, ba'zi muhim masalalarga ham e'tibor qaratish lozim. Jumladan, o'qituvchilarning texnologik savodxonligi yetarli bo'lmasa, AI imkoniyatlaridan to'laqonli foydalanish imkoni kamayadi. Ba'zi hollarda o'qituvchilar AI'dan foydalanishda faqat soddalashtirish va nusxalash vositasi sifatida foydalanmoqda, bu esa yangilikni to'liq anglab yetmaslikni bildiradi. Shuningdek, AI'ning ta'limda etik jihatlari, ya'ni plagiatga olib kelishi, noaniq ma'lumotlar taqdim etishi yoki o'quvchilarning mustaqil fikrlashiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli ham mavjud.

Shunday bo'lsa-da, ta'lim sohasida AI vositalarining integratsiyasi to'xtab qolmasligi kerak. Bu vositalar o'qituvchilarning ijodkorlik, refleksiya, individuallashtirish kabi zamonaviy pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish uchun katta imkoniyat yaratadi. Muhimi, AI'ni maqsadli, ongli va metodik asoslangan tarzda qo'llashdir. Buning uchun ta'lim tizimida maxsus o'quv kurslari, uslubiy qo'llanmalar va doimiy amaliy mashg'ulotlar tashkil etilishi lozim.

Xulosa

AI texnologiyalarining joriy etilishi o'qituvchilik kasbini yangi bosqichga olib chiqmoqda. O'qituvchilarning metodik, texnologik va analitik kompetensiyalarini rivojlantirishda AI vositalari muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Tajriba shuni ko'rsatadiki, bu vositalar nafaqat dars sifatini oshiradi, balki o'qituvchini doimiy o'rganuvchi, innovatsion yondashuvga ega mutaxassisga aylantiradi. Kelajakda AI asosidagi treninglar, sertifikatlash kurslari va dars dizayni bo'yicha platformalar ta'lim tizimida keng ommalashishi zarur.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign.
2. UNESCO (2021). *AI and Education: A Guide for Policy-Makers*. Paris: UNESCO Publishing.
3. Luckin, R. et al. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. Pearson.
4. Shadieva, M. (2023). “Sun’iy intellekt orqali ta’limda innovatsion yondashuvlar.” *Ta’limda raqamli texnologiyalar jurnali*, 2(1), 25–31.
5. Ergashev, R. (2022). “O’qituvchi kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy texnologiyalarning o’rni.” *Pedagogik innovatsiyalar axborotnomasi*, 3(3), 58–64.